- jámáát aǵzalarınıń óz-ara bir-birin jaqtırıwı; /- jámáátte hár bir kisini húrmet qılıwı; /- óz-ara sıylasıq; jámáátte hár bir aǵzanıń pikirleri menen anıq qızıǵıw;

-ara munasábette ádeplilik, sıpayılıq hám miyribanlıq.

Pedagogikalıq basqarıw uqıpı máselesi pedagogikada tereń úyrenilgen bolıp, S.Erejepov, A.Q.Jaqtılandırǵanov, O.Musurmonova, O.Tóreeva, R.Mavlonovalar tárepinen jaratılǵan pedagogikaǵa tiyisli sabaqlıq hám oqıw qóllanbalarında óz sáwleleniwin tapqan [1:22].

Házirgi zaman ámeliyatında basqarıw insanlardıń is-háreketin tártipke keltiriw menen baylanıslı bolǵan iskerlik retinde anıqlama beriledi.

Kópshilik ádebiyatlarda "menejment" sóziniń mánisi menen "basqarıw" túsiniklerine tariyp berilgende, birdey mánisti ańlatadı degen túsinik bar, menejment bul - basqarıw dep jazılǵanlıǵı kópshilik oqıwshılardı aljastırıwı múmkin. Sonı atap ótiw kerek, "menejment" sózi "basqarıw" túsiniginen parqlı túrde basqarıw iskerligin shólkemlestiriw degen mánisti ańlatıp, ol pán retinde basqarıwdıń sırların úyrenedi hám analiz etedi. "Basqarıw" terminine salıstırǵanda keńlew mánisti ańlatadı, usı túsinik arqalı belgili bir shaxs tárepinen qanday da bir obyektti basqarıwdı, yaǵnıy tek insanlardı emes,al mashina, úskene yamasa texnologiyalıq qurılmalardı basqarıwdı, sonıń menen birge, usı basqarıwshılardı hám basqarıwdı túsiniw múmkin. Usı pikirge tıykarlanıp tómendegilerdi kórsetip ótiw múmkin, islep shıǵarıwdı basqarıw jumısshılardı basqarıwdan ibarat bolıp, olar óz gezeginde miynet quralların basqaradı, sonday eken, basqarıw túsinigi basqarılatuǵın obyekt hám basqarıwshı subyekt munasibetlerin ańlatadı.

Yaponlar basqarıwdı dáslep, tolıq berilip islew, eger kerek bolsa, ózin qurban etiwge de tayın turıw, - dep túsinedi. Yaponiya basqarıw salasında úlken jańalıqlar jaratqan mámleketlerden bolıp, házir de dúnyada jetekshi orınlardı iyeleydi. Hár qanday iskerlik basqarılatuǵın obyekt hám basqarıwshı subyekt sistemalarınan ibarat bolıp, usı sistemalar ortasındaǵı baylanıs insanlardıń óz ara munasábetlerinen dúziledi hám ámeldegi óz ara munasábetler olardıń iskerligin ańlatadı. Sonday eken, iqtiyariy iskerlik basqarıwdı talap etedi, shaxstıń individual iskerliginde insan ózinen-ózi basqaradı hám nátiyjelerge erisedi.

Basqarıw insanlardıń barlıq xızmetlerine tiyisli process bolıp, turmıslıq mútajliklerdi qanaatlandırıwda, maqsetlerge erisiwde belgili bir maqsetke jóneltirilgen iskerlikti joybarlaw, shólkemlestiriw, baqlaw, analiz qılıw hám bahalaw, usı process qatnasıwshılarına tásir kórsetiw arqalı olardıń iskerligin muwapıqlastırıwdı ańlatadı.

Basqarıw ámeliyatınan belgili, basshılıq iskerligi ózine tán quramalı process bolıp, ol baslıqtan tek ǵana joqarı maǵlıwmatqa, bálki jetkilikli kásiplik tayarlıqqa, basqarıw baǵdarında bilim, kónlikpe hám ilmiy tájriybelerge, sonıń menen birge, belgili tájiriybe iyelewdi talap etedi. Tálim mákemelerin basqarıw procesinde basshılardıń eń tiykarǵı hám zárúrli áhmiyet payda etiwshi funkciyalarınan biri - bul qarar qabıllaw funkciyası bolıp, olardıń sapası tálim shólkemi potencialına, tálim-tárbiya procesiniń natiyjeliligine, xızmetkerler menen bir qatarda tálim shólkemi iskerligine óz tásirin kórsetedi.

Ádebiyatlar

1. Джураев Р.Х., Тургунов С.Т. Таълим менежменти. - Т.: «Voris», 2006.
2. Haydarov F.I. O'quv faoliyati motivatsiyasi. –T.: «Fan va texnologiya», 2005.
3. Mavlonova R.A., Rahmonqulova N.H., Matnazarova K.O., Shirinov M.K., Hafizov S. Umumiy pedagogika. -T.: «Fan va texnologiya»

REZYUME

Pedagogik boshqaruv mahorati ijtimoiy tarbiya tizimining eng muhim tamoyillaridan biri ekanligi, bu tamoyilni amalga oshirish uchun mamlakatimizda barcha sharoitlar yaratilganligi keltirilib o'tiladi. Shuningdek, jamiyatimizning muvaffaqiyat bilan rivojlanishi uchun u yuksak salohiyatga ega bo`lishi kerakligi, jamiyat a`zolarining ongi, ma`naviy madaniyati, qanchalik yuqori bo`lsa, respublika taraqqiyoti shunchalik muvaffaqiyat bilan amalga oshirilishi, ijtimoiy tarbiyani, ilm va ma`rifat berishni, aholiga madaniy, maishiy xizmat ko`rsatishni ilmiy asosda boshqarish zarurati keltiriladi.

РЕЗЮМЕ

Отмечается, что мастерство педагогического менеджмента является одним из важнейших принципов системы социального образования, и в нашей стране созданы все условия для реализации этого принципа. Кроме того, для успешного развития нашего общества оно должно иметь высокий потенциал, сознательность членов общества, чем выше духовная культура, тем успешнее развитие республики, общественное образование, наука и просвещение. необходимость управления культурными и бытовыми услугами на научной основе.

SUMMARY

The fact that pedagogical management skills are one of the most important principles of the social education system. It is noted that all conditions have been created in our country for the implementation of this principle. In addition, for the successful development of our society, it must have a high potential, the higher the consciousness, spiritual culture of its members, the more successful the republic, the scientific management of social education, cultural and social services are given.

ДИЗАЙНЕРЛИК ФАОЛИЯТГА ОИД ИХТИСОСЛИК ФАНЛАРНИ АМАЛИЙ ЎҚИТИШ МЕТОДЛАРИ ЁРДАМИДА КАСБИЙ ТАЪЛИМНИ САМАРАЛИ ТАШКИЛ ЭТИШ

Г.Дж.Тошева - *докторант*

Бухоро муҳандислик технология институти

Таянч сўзлар: интегратив, компетент, мотивацион, дизайнер, креатив, контент, дидактика.

Ключевые слова: интегративный, компетентный, мотивационный, дизайнер, креатив, контент, дидактика.

Key words: integrative, competent, motivational, designer, creative, content, didactics.

Кириш. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2020 йил 24январдагиОлий Мажлисга Мурожаатномасида Олий таълимни ривожлантириш тўғрисида бир қатор масалаларга, яъни Олий таълим тизимида қўшма таълим дастури бўйича кадрлар тайёрлаш, Олий таълим билан қамраб олиш даражасини ошириш, Олий таълим стандартларини хорижий тажриба асосида такомиллаштириш, Олий таълимда ўқув жараёнини кредит-модуль тизимига ўтказиш талаб этилиши борасида алоҳида тўхталиб ўз фикрларини айтиб ўтди. Президентимиз фикридан келиб чиққан ҳолда айтадиган бўлсак инновацион таълим тизимига ўтмасдан туриб ҳеч бир соҳада дадил қадам билан рақобатга чиқолмаймиз. Шундай экан таълимнинг инновацион контентини яратиш учун ҳар бир профессор ўқитувчи маъсулдир.

Муҳандислик-педагогик ОТМ талабаларини амалий ўқитиш тизимини ишлаб чиқиш зарурияти ва уни касбий таълим жараёнига жорий қилиш долзарблиги мутахассислар тайёргарлиги даражасига давлат, жамият, иш берувчилар, шахс томонидан талабларнинг ошиб бориши, таълим муассасаси томонидан касбий таълим сифатини таъминлаш ва ошириш зарурияти билан шартланади.

Сўнгги йилларда моделлаштириш илм-фаннинг кўплаб соҳаларида, шу жумладан, педагогикада ҳам

кенг қўлланилади. Буни моделлаштириш муаммоларига, моделларни алоҳида фанларда қўллаш имкониятларига бағишланган кўп сонли ишлар тасдиқлайди (Ю.К. Бабанский, А.П. Беляева, В.П. Беспалько ва бошқ.) [1].

Узлуксиз кўп босқичли касбий таълим шароитларида педагогик жараённи моделлаштириш услубий ва назарий асослари масалалари С.Я. Батышев, А.П. Беляева ишларида, касбий фаолият моҳияти ва струткураси масалалари эса С.Я. Батышев, А.П. Беляева, К.Я. Вазина, Н.В. Кузьмина, А.К. Маркова ишларида ўрганиб чиқилган.

Муҳандислик-педагогик ОТМ талабаларини амалий ўқитиш тизимининг моддий ифодаси бўлиб касбий таълим педагогининг мақсадлари ва компетенциялари, назарий-услубий ёндашувлари, тамойиллари, структуравий компонентлари, амалий ўқитиш босқичлари, шунингдек, касбий таълим педагогларини касбий-педагогик тайёрлаш жараёнини ўзгартириш объектив зарурияти, шунингдек, замонавий шароитларда ҳам услубий, ҳам амалий режаларда мазкур муаммонинг етарлича ишлаб чиқилмаганлиги орасидаги зиддиятларни (имкон қадар) бартараф этиш имконини берадиган ўзаро боғлиқликлар ҳисобланади.

Талабаларни амалий ўқитиш тизимининг моделини тузиш асоси бўлиб ўқув жараёнига тизимли, интегратив, шахс-фаолият ва компетентлик ёндашувлари, шунингдек тизимлилик, узлуксизлик ва кўп босқичлилик, функционал тўлиқлик, назария ва амалиёт бирлиги тамойиллари хисобланади.

Методика компетентликни ўзаро таъсир этишнинг турли шаклларини ўрганиш асосида мазкур фанни ўқитиш ва ўрганиш йўлларини ишлаб чиқади ва талабаларга таъсир этишнинг аниқ тизимини ўқитувчиларга таклиф этади. Бу тизимлар ДТС ва МТ, ўқув фани дастури ва дарсликларда очиб берилувчи таълим мазмунида ўз аксини топади ҳамда таълим, метод, шакл ва воситалари орқали амалга ошади. Ҳар бир фан методикаси дидактика билан мустаҳкам боғланган ва унинг умумий қоидаларига таянади. Таълим-тарбия тамойилларига асосланиб эса, методика ўқув фанининг мақсади, унинг талаба шахсининг ривожланишидаги аҳамиятини очиб беради.

Касбий таълим бўлажак педагогининг касбий компетенцияларини шакллантиришда ички омиллар талаба шахсининг эҳтиёжлари, мотивлари, қизиқишлари, мойиллиги, индивидуал хусусиятларини ҳисобга олишни талаб қилиб, улар сезиларли даражада таълим жараёни сифатини белгилаб беради.

Муҳандислик-педагогик ОТМ талабаларини амалий ўқитиш тизимининг мақсадлари бўлиб қўйидагилар ҳисобланади:

I. касбий тайёргарлик сифатини таъминлаш;

II. касбий компетенциялар ва касбий-аҳамиятли шахс сифатларини шакллантириш ва ривожлантириш;

III. мустақил таълимга эҳтиёжни ривожлантириш.

Касбий-педагогик тайёргарлик моҳияти талабаларнинг амалиётлари ҳар хил турлари билан аниқланиб, уларнинг касбий тайёргарлик моҳиятидаги фундаментал асосисиз касбий таълим бўлажак педагогларининг касбий компетенцияларини шакллантиришни таъминлаб бўлмайди.

Талабаларни амалий ўқитиш тизими структуравий компонентлари сифатида бутун ўқитиш курси давомида ўтказиладиган педагогик ва ишлаб чиқариш амалиётлари чиқади.

Интеграциянинг мазмунан умумлаштирувчи омили бўлиб ҳар бир амалиёт турининг мақсад ва вазифалари ва муҳандислик-педагогик ОТМ талабаларини амалий ўқитиш структурасидаги улар орасидаги ўзаро боғлиқлик ҳисобланади

Расм-1. Таълим ва ишлаб чиқариш интеграция схемаси

Муҳандислик-педагогик ОТМ талабаларини амалий ўқитиш структураси

Бу ўз навбатида талабаларни амалий ўқитиш тизими компонентларининг горизонтал ўзаро ҳаракатини назарда тутади ва қўйидаги структуравий ўзаро боғлиқликлар кўринишида ифодаланади:

- ✓ касбий-малакавий ва касбий-педагогик амалиётлар;
- ✓ касбий-технологик ва педагогик-лойиҳалаш амалиётлар;
- ✓ касбий-бошқарувчилик ва бошқарувчилик-педагогик амалиётлар.

Ишлаб чиқариш ва педагогик амалиётларнинг моҳиятининг изчиллигини амалга оширишда бизлар талабаларни амалий ўқитиш тизимини моделлаштириш жараёнини алоҳида педагогик система сифатида кўриб чиқиб, унда касбий таълим бўлажак педагоги касбий шаклланиш босқичидан ўтади ва касбий компетенцияларни ўзлаштиради, таълимнинг технологик жараёнига кириб кетади.

Тадқиқот жараёнида касбий таълим педагогини тайёрлаш жараёни структуравий-мантиқий таҳлили, касбий йўналиш асосий амалиёт турларини ўтказишга дифференцияланган ёндашув амалга оширилиб, бу тайёрлашнинг кўп босқичли тизимида назарий ва амалий ўқитиш, амалий фаолиятнинг узлуксизлигини ва ўзаро боғлиқлигини таъминлаш имконини берди.

Муҳандислик-педагогик ОТМ талабаларини амалий ўқитиш тизимининг таълим педагогик ва махсус компонентларининг яхлит, интегратив бирлигини таъминловчи моделининг структураси ва моҳияти касбий таълим бўлажак педагогининг ўз ишининг устаси, меҳнат бозорида рақобатбардош компетентли педагог сифатида босқичма-босқич шакллантиришга қаратилганлигини ҳисобга олиб, муҳандислик-педагогик ишларни амалиётга йўналтиш зарур.

Хулоса. Мақолага хулоса қиладиган бўлсак, бадиий-лойиҳалаш вазифасини ечишни англанган босқичларида қабул қилишнинг тўлиқлиги ва конкретлиги, ташқи йўналтирилган диққатнинг ҳажми ва барқарорлиги, мантиқий фикрлашга қобилият, фазовий тасаввурларнинг ёрқинлиги, аниқлиги ва тўлиқлиги, фикрлашнинг тежамкорлиги, танқидийлиги ва мустақиллиги ва бошқ. каби қобилиятларнинг аҳамияти ошади. Ва талабаларда фанни ўзлаштириш даражаси ортади. Ҳар бир талабанинг қобилиятига қараб тасаввурларини шакллантиришга эътибор қаратиш жоиз, тасаввурни эса фанга киритилган янгиликлар орқали шакллантириш мумкин.

Адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 30 июндаги “Республикада ахборот технологиялари соҳасини ривожлантириш учун шарт-шароитларни тубдан яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-5099-сонли қарори. www.lex.uz.

2. Дьяченко В.К. Новая дидактика. / В.К. Дьяченко. - М.: 2001. – С.82.

3. Петров А.Ю. Компетентностный подход в непрерывной профессиональной подготовке инженерно-педагогических кадров: Монография / А.Ю. Петров. - Н.Новгород: Изд-во ВГИПУ, 2005. - 407 с.

4. Khamidov Jalil Abdurasulovich, Khujjiev Mamurjon Yangiboevich, Alimov Azam Anvarovich, Gafforov Alisher Xolmurodovich, Khamidov Odil Abdurasulovich. "OPPORTUNITIES AND RESULTS TO INCREASE THE EFFECTIVENESS OF MULTIMEDIA TEACHING IN HIGHER EDUCATION." *JournalofCriticalReviews* 7 (2020), 89-93. doi:10.31838/jcr.07.14.13

5. Хўжжиев М.Я. (2020). Возможности повышения эффективности мультимедиа в процессе урока.*Universum: психология и образование*, (1), 10-13.

РЕЗЮМЕ

Муҳандислик-педагогик олий таълим муассасалари талабаларини амалий ўқитиш тизимининг моддий ифодаси бўлиб касбий таълим педагогининг мақсадлари ва компетенциялари, назарий-услубий ёндашувлари, тамойиллари, структуравий компонентлари, амалий ўқитиш босқичлари, шунингдек, касбий таълим педагогларини касбий-педагогик тайёрлаш жараёнини ўзгартириш объектив зарурияти, шунингдек, замонавий шароитларда ҳам услубий, ҳам амалий режаларда мазкур муаммонинг етарлича ишлаб чиқилмаганлиги орасидаги зиддиятларни бартараф этиш имконини берадиган ўзаро боғлиқликлар ва муаммолар таҳлили мақолада ўз аксини топган.

РЕЗЮМЕ

Цели и компетенции учителя профессионального образования, теоретико-методические подходы, принципы, структурные компоненты, этапы практической подготовки, а также объективная необходимость изменения процесса профессионально-педагогической подготовки учителей профессионального образования, а также в современных условиях анализ взаимосвязей и проблем, позволяющий преодолеть противоречия между тем, что данная проблема недостаточно проработана как в методическом, так и в практическом планах.

SUMMARY

The goals and competencies of a teacher of vocational education, theoretical and methodological approaches, principles, structural components, stages of practical training, as well as the objective need to change the process of vocational and pedagogical training of teachers of vocational education, as well as in modern conditions, the analysis of interrelations and problems, allowing to overcome the contradictions between these that this problem has not been sufficiently worked out both in methodological and practical terms.

КӨРКЕМЛИК БИЛИМЛЕНДИРИЎ СИСТЕМАСЫНДА ТАЛАБАЛАРДЫҢ КӨРКЕМ ДӨРЕТИЎШИЛИК УҚЫПЛЫЛЫҒЫН РАЎАЖЛАНДЫРЫЎ МӘСЕЛЕЛЕРИ

Т.В.Уразимова - *көркем-өнер таныў илимлериниң кандидаты, доцент*

Әжинияз атындағы Нөкис мәмлекетлик педагогикалық институты

Таянч сўзлар: педагогика, ўкитиш жараёни, ўкитиш усуллари, инновация технологияси, тасвирий санъат, ижодкорлик.

Ключевые слова: педагогика, процесс образования, методы образования, инновационая технология, изобразительное искусство, творчество.

Key words: pedagogics, education process, education methods, innovative technology, graphic arts, creativity.

Көркемлик педагогиканың теориясы хәм әмелиятының ең әҳмийетли ҳәм зәрүрли ўазыйпаларының бири, дөретиўши инсанды ҳәм соның менен бирге көркем өнер тийкарында талабалардың көркем дөретиўшилик уқыплылықларын раўажландырыўдың тийкарғы концепция ойының маңызлы-мазмунлылық мәнисин қәлиплесетириў болып табылады. Ҳақыйқатында, бул контекстте көркем өнери ең нәтийжели усыл болып табылады. Қызықлы ҳәм көп қырлы предмет бола отырып, көркем өнер тәбияты ҳәм қызығыўшылықлары бойынша ҳәр қыйлы адамларды өзине тартыўға мүмкиншилик жарататуғын, көп санлы, орынланыўы бойынша ҳәр қыйлы техникларға, усылларға ийе.

Өзбекстанның үзликсиз билимлендириў системасында талабаның жеке инсан сыпатында өсиўине айрықша дыққат қаратылған. Атап айтқанда, субъектке, оған жеке қатнас жасаўды есапқа ала отырып, оның жеке инсанлық сыпаты, өз бетинше искерлиги арқалы адамның жеке инсан сыпатында өзин таныўы, өз бетинше шешим қабыл етиўи, ҳәм ең ақырында өзиниң жумысын таллаўы әмелге асырылады. Талабалардың дөретиўшилик уқыплылықларын көркем өнери жәрдеминде раўажландырыўдың тийкары, айқын көринип турған унамлы қызғын тәсирлер, ҳәм олар арқалы ақыл мийнетинен ләззетлениў болып табылады. Бул көп тәрепи бойынша талабаның авторлық өзгешелигинде, оның сүўретлеп көрсетиўдиң образлық тилинен (композиция, фактура, көлем, ритм, рең, сызық) пайдаланыўында, жаңа образлардың көринислерин ҳәм моделлерин жаратыў, табылған усылларды қайта ислеў уқыплылығында көринеди.

Ҳәзирги постиндустриал дәўир жәмийеттиң барлық тараўларында дөретиўши инсанның тутқан орын ҳәм ролин жоқары көтерди. Усыған байланыслы соңғы ўақытлары Өзбекстанда билимлендириў тараўында әҳмийетли жаңалықлар киргизилди, сезилерли өзгерислер жүз берди. Бүгинги күнниң социаллық-мәдений талаплары билимлендириў системасының алдына жоқары кәсиплик шеберликке ийе, дөретиўши, ҳәзирги заманның инновациялық өзгерислерине ийкемлесе алатуғын қәнигелерди оқытып таярлаў ҳәм тәрбиялаў ўазыйпаларын қояды. Көркемлик билимлендириў мәселесин қарай отырып, биз бул көзқарас аспекттиң көп қырлылығын ядта сақлаўымыз керек. Себеби, бул тек ғана билимлендириў системасының өзи ушын кәсипшил кадрларды таярлаў емес, олар және де көркем өнер тараўындағы кәсип маманлары, дүнья жүзлик бирлеспелер алдында усы тараўды изертлеўшилер ҳәм үгит-нәсиятлаўшылар да болыўы тийис. Буннан тысқары нәтийжели, мәдений, дөретиўшилик индустрияның раўажланыўы Өзбекстан Республикасындағы туризмниң раўажланыўының тийкары да болып табылады [1].

Көркемлик билимлендириў системасы тек ғана көркем өнер усыллары менен билимлендириў болып есапланбайды, ол кең көлемдеги гуманитарлық-мәденият изертлеўшилик илимий тийкарды да талап етеди. Сонлықтан оның тийкарғы ўазыйпасы, тийкарында ақыл менен ойлаў, эстетикалық көркемлик ҳәм этикалық дүньятаныў көзқараслары жататуғын гуманитар ҳәм инсаныйлық мәдениятты қәлиплестириў болып табылады. Өзинде ақыл менен ислеў ҳәм дөретиўшилик уқыплылықларды бирлестире отырып, көркемлик билимлендириў мәдeният, билимлендириў ҳәм көркем өнер арасында бир қанша динамикалы ҳәм жемисли байланыслар жүргизиўге мүмкиншилик береди. Атап айтқанда, көркемлик билимлендириў инсанның раўажланыўының оқыў, үйрениў ҳәм күшли тәсирлениў жағдайларын теңлестире алады, ҳәм усының менен адамның көркем дөретиўшилик уқыплылықларының раўажланыўына жәрдем береди. ЮНЕСКОның көркем өнер тараўындағы билимлендириў бойынша Биринши дүнья жүзилик конференциясы Декларациясының стратегиялық бағдары: «көркем өнер арқалы оқытыў ҳәм оқыў» (Лиссабон, Португалия, 2006-жыл), сондай-ақ ЮНЕСКОның Екинши дүнья жүзилик конференциясының усынyслары (Сеул, Корея Республикасы, 2010 жыл) – буның дәлили бола алады.

Талабалардың көркем дөретиўшилик уқыплылықларының раўажланыўы, дөретиўшилик негизлердиң ашылыўы, ҳәзирги заман жәмийетиниң